

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน

People's Political Participation in Local Government

ศักดิ์ดา เอี่ยมชัย¹ ธนัสตา โรจนตระกูล²
Sakda lamchai, Tanastha Rojanatrakul

บทคัดย่อ (Abstract)

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ “การวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน ในด้านการเมือง และด้านการบริหารงาน ด้านการเมือง จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เกี่ยวกับการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2564 ในหัวข้อ “ถามใจคนท้องถิ่น ใช้สิทธิเลือกตั้ง อบต.” ตัวอย่าง ประเด็นที่น่าสนใจว่าจะมีการเลือกตั้งวันไหน และท่านจะไปเลือกตั้งหรือไม่ ผลสำรวจพบว่า ร้อยละ 86 ที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสนใจ และมีความตื่นตัวการมีส่วนร่วมด้านการเมืองค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองที่กำลังเกิดขึ้นอยู่ของภาคประชาชนที่ต้องการเห็นการเมืองและสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น และสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเท่าเทียม จนเกิดการเปลี่ยนแปลงในการขับเคลื่อนการบริหารงาน ที่ประชาชนทุกคน ทุกฝ่าย รวมถึงบทบาทผู้นำท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมรับรู้เกี่ยวกับแนวคิดและความสำคัญของการมีส่วนร่วมในการบริหารงานตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดกระบวนการทั้งในด้านการตัดสินใจ ด้านปฏิบัติการ ด้านการรับผลประโยชน์ และด้านการประเมินผลของนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมทุกกิจกรรม เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างโปร่งใส เทียบธรรม เสมอภาค และมุ่งแก้ไขปัญหา ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเป็นสำคัญ

คำสำคัญ (Keywords) : การมีส่วนร่วมทางการเมือง; การปกครองส่วนท้องถิ่น; ประชาชน

Abstract

This academic article aims to present “An analysis of political participation in local government of people in politics and political administration, from a survey of the Office of the Election Commission (ECT) about the election of the Sub-District Administrative Organization (SAO) on November 28, 2021 under the topic "Ask the local people! The right to vote in the Sub-district Administrative Organization.” An example, “Will you go to the polls or

---

Received: 2022-06-30 Revised: 2022-07-22 Accepted: 2022-07-23

¹ นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Master of Public Administration program students Faculty of Social Sciences and Local Development Phibunsongkhram Rajabhat University. E-mail: Sakdaing02@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อาจารย์หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะสังคมศาสตร์และการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม Assistant Professor Dr. Lecturer, Master of Public Administration Program Faculty of Social Sciences and Local Development Phibunsongkhram Rajabhat University. E-mail: Tanastha.r@psru.ac.th

not?” The survey found that 86% of the people were interested in the election: engaging with political participation at the high level. They wanted to changes: politics, society, and management in a better direction beneficial for those less fortunate. They wanted to create an equal society in which the people, local leaders and politicians would participate in their roles and administration, decision making process, policy evaluations, and planning. Also, they wanted their local government to solve problems, meet their needs, and operate its activities with transparent, equal, and fair manners.

Keywords: political participation; local government; people

บทนำ (Introduction)

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 เป็นโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญของสังคมไทยในด้านการปฏิรูปการเมือง รัฐธรรมนูญเป็นตัวเร่งให้เกิดการเติบโตของกระบวนการทางประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เปิดโอกาสกระแสการเคลื่อนไหวของภาคประชาชนในกระบวนการมีส่วนร่วมให้เข้มข้นมากขึ้น (สิริชัย ตูยสุข, 2564: 77) ซึ่งนับตั้งแต่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบบประชาธิปไตย ได้จัดระเบียบการปกครองประเทศอย่างเป็นทางการออกเป็น 3 หลัก (ประยูร กาญจนดุล, 2538: 27) ได้แก่ หลักการรวมอำนาจปกครอง (Centerization) หลักการแบ่งอำนาจปกครอง (deconcentration) และหลักการกระจายอำนาจปกครอง (decenterization) โดยหลักทั้ง 3 มีความสัมพันธ์กับการจัดระเบียบบริหารราชการส่วนกลางใช้หลักการรวมอำนาจ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคใช้หลักการแบ่งอำนาจ และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นใช้หลักการกระจายอำนาจประกอบกับในราชกิจจานุเบกษา เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. 6 เมษายน 2560 ได้กำหนดสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและสิทธิของชุมชน ไว้อย่างชัดเจน ซึ่งคณะผู้จัดทำจะขอยกประเด็นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอ ดังนี้

หมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย มาตรา 25 และ มาตรา 34 บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการคุ้มครอง รวมถึง เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นด้วยวิธีต่างๆ มาตรา 41 และ 43 บุคคลและชุมชนมีสิทธิรวมตัวกันเป็นสมาคม หรือหมู่คณะเพื่อรับข่าวสารสาธารณะในความครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายกำหนดไว้และสามารถเสนอเรื่องราวร้องทุกข์ที่เกี่ยวข้องกับการกระทำหรือละเว้นการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ฟื้นฟูจัดการบำรุงรักษาวัฒนธรรมและทรัพยากรธรรมชาติได้

หมวด 5 หน้าที่ของรัฐ มาตรา 58 การดำเนินการของรัฐหรือที่รัฐอนุญาตหากกระทบต่อคุณภาพชีวิต ทรัพยากรธรรมชาติคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพอนามัย หรือส่วนได้ส่วนเสียอื่นใดอย่างรุนแรง รัฐต้องมีการประเมินผลกระทบและจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นก่อนการดำเนินการซึ่งบุคคลหรือชุมชนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลคำชี้แจงจากหน่วยงานของรัฐก่อนการดำเนินการ ทั้งนี้ มาตรา 59 ยังได้ระบุอีกว่า รัฐต้องเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ได้เกี่ยวข้องกับความมั่นคงหรือความลับให้ประชาชนเข้าถึงได้โดยสะดวก มาตรา 63 รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุน สร้างกลไกให้ความรู้กับประชาชนเพื่อป้องกันการทุจริต

หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 77 ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐต้องจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมถึงเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์ รวมถึง ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมายตามระยะเวลาที่กำหนด โดย

ฟังความคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย มาตรา 78 รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น

หมวด 14 การปกครองส่วนท้องถิ่น มาตรา 525 ผู้บริหารท้องถิ่นต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนด้วย มาตรา 253 การดำเนินการของท้องถิ่นต้องเปิดเผยข้อมูลและรายงานผลการดำเนินงานให้ประชาชน และต้องมีกลไกให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมตามหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนดไว้

จะเห็นได้ว่า การตระหนักถึงสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย หน้าที่ของรัฐ แนวนโยบายแห่งรัฐ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชนและสิทธิของชุมชน รวมทั้ง วายุทธศาสตร์และแผนต่างๆ ในการบริหารราชการแผ่นดินและท้องถิ่นเพื่อจะได้นำมาซึ่งประชาชนที่มีลักษณะหรือคุณภาพที่เป็นพลเมืองมากขึ้น ไม่ได้เป็นเพียงนโยบาย กฎหมาย และงบประมาณ เพื่ออุปถัมภ์ค้ำจุนผู้ที่ลำบากยากไร้แล้วหลังจากที่นำเสนอความช่วยเหลือซึ่งเป็นคนส่วนใหญ่ของประเทศเท่านั้น หากจะมุ่งสร้างคนส่วนใหญ่เหล่านี้ให้เป็นพลเมืองผู้รักรับผิดชอบและเป็นพลังของบ้านเมือง ช่วยคิด ช่วยสอดส่อง ช่วยสร้างสรรค์ช่วยทำ เต็มใจที่จะช่วยงานทั้งปวงของรัฐ-สังคม-ท้องถิ่นด้วย ดังแนวคิดของอเนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ์ (2557: 26) ที่กล่าวไว้อย่างน่าสนใจว่า รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง จะต้องเริ่มจากการพัฒนาคน การสร้างคน หรือพลเมืองมาเป็นเป้าหมายด้วย หากใช้มุ่งแต่ผลงาน ความสุจริต นิติธรรม หรือความสำเร็จ หรือความก้าวหน้าของราชการและชาติบ้านเมืองเท่านั้น หากต้องหาทางสร้างประชาชนให้กลายเป็นพลเมือง คือ กลายเป็นผู้ใหญ่ ผู้เป็นเจ้าของผู้รับผิดชอบต่อชาติ-ท้องถิ่นสังคมด้วย โดยอาจกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญ

เนื่องด้วย การปกครองท้องถิ่นถือเป็นรากฐานของประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยจึงควรให้ความสำคัญการปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเน้นคุณค่าของประชาชนในการควบคุมกิจการท้องถิ่นหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น เป็นที่ยอมรับว่าการจัดการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นวิธีที่ดีที่สุดวิธีหนึ่งในการพัฒนาสังคมของประเทศเป็นส่วนรวม การที่ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครอง ซึ่งจะทำให้ประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น ประชาชนจะมีส่วนรับรู้ถึงอุปสรรคและช่วยกันแก้ปัญหาของท้องถิ่นของตน (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2539: 25)

นอกจากนี้ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในฐานะที่เป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด จะต้องให้ความสำคัญในการพัฒนาในด้านต่างๆ ดังมีอำนาจและหน้าที่ที่ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ให้ครอบคลุมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านสิ่งแวดล้อม ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านการเมือง โดยเฉพาะการบริหารงานการเมืองการปกครองส่วนท้องถิ่นแบบมีส่วนร่วมของประชาชนในเขตพื้นที่การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพสามารถให้บริการประชาชนได้อย่างเต็มความสามารถและทั่วถึงประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาและกิจกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่กล่าวไว้ว่า “องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจัดบริการสาธารณะตามมาตรฐานไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ได้อย่างทั่วถึง เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี ภายในปี 2565” จากการกำหนดยุทธศาสตร์และแนวทางการพัฒนาด้านการเมืองการบริหาร ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ที่เปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนได้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการนโยบายสาธารณะ การบริการสาธารณะ การเข้าถึงข้อมูลข่าวสารการดำเนินงานต่างๆ เพื่อมุ่งสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

ดังนั้น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จึงจำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องส่งเสริม สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมในโครงการกิจกรรมต่างๆ ให้เป็นไปตามวิสัยทัศน์ พันธกิจ ยุทธศาสตร์ของกรมส่งเสริมการปกครอง

ส่วนท้องถิ่น เพื่อบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ในการตอบสนองปัญหาและความต้องการของชุมชนในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีประสิทธิภาพ ขับเคลื่อนวิสัยทัศน์และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้บรรลุผลได้ กล่าวคือ ชุมชนจำเป็นต้องมีความรู้เท่าทัน มีภูมิคุ้มกัน มีอำนาจต่อรอง สามารถปรับตัวได้ และมีวิธีการแก้ไขปัญหาของชุมชนเอง เพิ่มโอกาสในการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ มีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ และมีส่วนร่วมในการประเมินผลมากขึ้น จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนจะทำให้สมาชิกในชุมชนมีโอกาสในการเข้าถึงการพัฒนาพื้นที่ชุมชนของตนเอง สามารถบริหารจัดการชุมชนและร่วมรับผลประโยชน์อย่างเป็นธรรมและทั่วถึงกัน ทุกคนเกิดความเสียสละเพื่อส่วนรวม เกิดแนวคิดที่จะเข้ามามีส่วนร่วม เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการกำหนดแนวนโยบายการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนทุกคน ให้อยู่ดี กินดี มีความสุข สามารถพึ่งพาตนเอง สร้างพลังกลุ่มพลังชุมชนที่เข้มแข็ง สู่การพัฒนาที่ยั่งยืน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ เพื่อวิเคราะห์การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน ทั้งด้านการเมือง และด้านการบริหารงาน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เนื้อหา (Content)

การมีส่วนร่วมของประชาชน

1. ความหมายของการมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วม เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และเสนอความเห็น ในการตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศไม่ว่าด้วยการแสดงความคิดเห็นการไต่สวนสาธารณะ ประชาพิจารณ์ การแสดงประชามติ (ธีระพล อรุณะภสิกร, 2542: 8-10) ซึ่งเป็นกระบวนการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินพัฒนาร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ แก้ปัญหาของตนเอง ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความชำนาญของประชาชนในการแก้ไขปัญหา (Erwin, W., 1976)

การมีส่วนร่วม คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนสามารถเข้าไปมีส่วนในการตัดสินใจในการกำหนดนโยบายพัฒนาท้องถิ่น ในการรับประโยชน์จากบริการ และมีส่วนในการควบคุมประเมินผลโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น นอกจากนี้ยังได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในกระบวนการของการพัฒนา โดยให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาตั้งแต่เริ่มต้นจนถึงสิ้นสุดโครงการ ได้แก่ การร่วมกันค้นหาปัญหา การวางแผนการตัดสินใจ การระดมทรัพยากรและเทคโนโลยีท้องถิ่น การบริหารจัดการ การติดตามประเมินผล รวมทั้งรับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากโครงการ

1.2 การมีส่วนร่วมในทางการเมือง คือ การส่งเสริมสิทธิและพลังอำนาจของพลเมืองโดยประชาชน และชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนในการจัดการเพื่อรักษาผลประโยชน์ของกลุ่มตน ควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรของชุมชน อันจะก่อให้เกิดกระบวนการและโครงสร้างและได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนา

2. แนวคิดการมีส่วนร่วม

หลักการมีส่วนร่วม ถือว่าเป็นหลักพื้นฐานของประชาชนในกระบวนการที่ผ่านมาหน่วยงานที่รับผิดชอบก็มักกล่าวว่าได้ทำตามกฎระเบียบอย่างถูกต้อง แต่การมีส่วนร่วมนั้น หัวใจที่แท้จริงได้พิจารณาหรือไม่ การมีส่วนร่วมนั้นได้รับฟังความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียจริงหรือไม่ และการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียนั้นพิจารณาครบคลุมเพียงใดเพราะการมีส่วนร่วมไม่ใช่เพียงการประชุมประชาพิจารณ์ให้ครบตามข้อกำหนดเท่านั้น จะต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยปราศจากการครอบงำหรือชักจูง ดังนั้น

หลักการมีส่วนร่วมต้องเริ่มจากการกำหนดกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียให้ครอบคลุมทุกกลุ่ม และต้องให้แต่ละกลุ่มได้รับรู้ผลดี ผลเสีย

การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบาย การจัดทำแผนงานโครงการหรือกิจกรรมที่อาจมีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและสิ่งแวดล้อม การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งการปฏิบัติการติดตามและประเมินผลตามนโยบายแผนงานโครงการหรือกิจกรรมนั้น (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2551: 162)

การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นครบถ้วนทุกขั้นตอนเรียกได้ว่าเป็นการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย เป็นกระบวนการที่ประชาชนหรือผู้มีส่วนได้เสียได้มีโอกาสแสดงทัศนะแลกเปลี่ยนข้อมูลและความคิดเห็น เพื่อแสวงหาทางเลือกและการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับร่วมกัน ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง จึงควรเข้าร่วมในกระบวนการตั้งแต่เริ่มจนกระทั่งถึงการติดตามและประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจและการรับรู้ เรียนรู้ การปรับเปลี่ยนโครงการร่วมกันจะเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (อรทัย ก๊กผล, 2552: 17-18) โดยการสร้างโอกาสให้สมาชิกทุกคนของชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมในการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการให้ประชาชนเป็นผู้คิดค้นปัญหาเป็นผู้นำทุกอย่างไม่ว่าเรากำหนดไปแล้วให้ประชาชนเข้ามาร่วมในเรื่องหนึ่งเรื่องใด ทุกอย่างต้องเป็นเรื่องของประชาชนที่คิดขึ้นมา (อคิน รพีพัฒน์, 2527: 107) แบ่งออกเป็น

1. การค้นหาปัญหา สาเหตุของปัญหา ตลอดแนวทางแก้ไข
2. การตัดสินใจเลือกแนวทางและวางแผนพัฒนาแก้ไขปัญหา
3. การปฏิบัติงานในกิจกรรมการพัฒนามตามแผน
4. การประเมินผลงานกิจกรรมพัฒนา

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจไม่สามารถกระทำได้ในทุกประเด็น ดังนั้น จึงมีแนวทางทั่วไปบางประการเกี่ยวกับประเด็นที่ควรใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน (วันชัย วัฒนศัพท์, 2544: 43-45) ได้แก่

1. การตัดสินใจและผลกระทบที่สำคัญ
2. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อบางคนมากกว่าคนอื่น
3. การตัดสินใจจะมีผลกระทบต่อผลประโยชน์ของบางคนหรือกลุ่มบางคนที่มีอยู่เดิม
4. การตัดสินใจที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่มีความขัดแย้งอยู่ก่อนแล้ว
5. ความจำเป็นเพื่อต้องการให้มีการสนับสนุนต่อผลการตัดสินใจ

กล่าวได้ว่า แนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร การให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การร่วมตัดสินใจ ทั้งในขั้นตอนการริเริ่มนโยบายหรือการตัดสินใจของประชาชนในกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยมีผลกระทบต่อประชาชนส่วนรวมทั้งหมดทั้งนี้เมื่อผ่านการมีส่วนร่วมก่อนกำเนิดนโยบายหรือการตัดสินใจของกิจกรรมย่อมทำให้เกิดการดำเนินร่วมกันอย่างหลักเลียงมิได้ รวมทั้งการรับผลประโยชน์ที่เกิดจากการตัดสินใจนั้น และร่วมกันตรวจสอบประเมินผลจากกิจกรรมโครงการตามแผนที่กำหนด

3. ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในประเทศไทยได้ถูกบัญญัติไว้ตามกรอบรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 78 ว่า รัฐพึงส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจ ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ การจัดทำบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมถึงการตัดสินใจทางการเมือง และการอื่นใด บรรดาที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนหรือชุมชน จึงทำให้หน่วยงานในภาครัฐ องค์กรต่างๆ ได้ดำเนินการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนผ่านช่องทางหรือกลไกในการให้ข้อมูลข่าวสารและรับฟังความคิดเห็น และให้หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนปรับเปลี่ยนสู่การบริหารราชการที่เปิดเผยมุ่ง โปร่งใส เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชน และพัฒนาระบบราชการเพื่อตอบสนองความต้องการและเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนเป็นสำคัญ

กระบวนการมีส่วนร่วมตามทฤษฎีที่มุ่งเน้นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบต่อมาถึงตัวประชาชนเอง และการทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหาและมีสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จะต้องยอมรับปรัชญาที่ว่า มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ได้รับการปฏิบัติอย่างเป็นธรรมเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น (เมธี จันทจักรุภรณ์ และสุธิดา รัตนวานิชย์พันธ์, 2541: 5)

1. ทฤษฎีการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน (Cohen, J. M. and Uphoff, N.T.,1981) คือ

1.1 การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ได้แก่ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ

1.2 การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ (Implementation) เช่น การสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารจัดการ และการประสานขอความช่วยเหลือ

1.3 การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล

1.4 การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมด และแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม

นอกจากนั้น ยังได้เสนอกรอบเบื้องต้นในการวิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทมี 3 มิติ และ 2 บริบท

มิติของการมีส่วนร่วม มี 3 มิติ ประกอบด้วย 1) มีส่วนร่วมอะไรบ้าง (What) แบ่งเป็นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ คือ ร่วมในการคิดถึงปัญหาโดยระบุความต้องการของชุมชน ระหว่างดำเนินการ และการตัดสินใจดำเนินการ (โดยองค์กรของชุมชนหรือชาวบ้าน) การมีส่วนร่วมได้รับผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผลการดำเนินงาน 2) มีส่วนร่วมกับใครบ้าง (Who, Whom) ได้แก่ การพิจารณาองค์ประกอบของผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชาวบ้านในแต่ละขั้นตอน เช่น ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐ องค์กรที่ให้ทุน เป็นต้น ทั้งนี้ให้พิจารณาถึงคุณลักษณะของผู้เข้ามามีส่วนร่วม เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระดับชั้นในสังคม ระยะเวลาที่อยู่อาศัย การถือครองที่ดิน เป็นต้น 3) มีส่วนร่วมอย่างไรบ้าง (How) ได้แก่ มีส่วนร่วมในลักษณะ

พื้นฐานของการมีส่วนร่วม เช่น ความเต็มใจเข้าร่วม การได้รางวัลตอบแทน หรือถูกบังคับให้เข้าร่วม ในลักษณะการเข้าร่วมโดยตรง หรือผ่านองค์กรของชุมชน ขนาดของการมีส่วนร่วม ความถี่ และระยะเวลาในการเข้าร่วม เป็นต้น ผลที่เกิดจากการมีส่วนร่วม อาจเป็นการเพิ่มพลัง หรืออำนาจขององค์กร หรือเป็นการปฏิสัมพันธ์ธรรมดาเท่านั้น

บริบทของการมีส่วนร่วม มี 2 บริบท ประกอบด้วย 1) ลักษณะของโครงการโดยพิจารณาจากลักษณะของสิ่งที่นำเข้ามา มี ความซับซ้อนของเทคโนโลยีเพียงใด ลักษณะของประโยชน์ที่ได้รับ (เร็วหรือช้า) และเงื่อนไขที่ต้องกำหนด เช่น การเข้าถึงการบริหารโครงการความยืดหยุ่นของโครงการ เป็นต้น 2) สภาพแวดล้อมของกิจกรรมตามโครงการ ได้แก่ ปัจจัยทางประวัติศาสตร์ ปัจจัยทางกายภาพและธรรมชาติ ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมปัจจัยทางการเมือง เป็นต้น

ฉะนั้น การมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น เกิดจากจิตใจที่ต้องการเข้าร่วมในกิจกรรมใด กิจกรรมหนึ่ง เพื่อให้บรรลุถึงวัตถุประสงค์ของกลุ่มคนที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตทางสังคมซึ่งการเข้าให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้น ผู้ดำเนินงานจะต้องมีความเข้าใจในวิถีการดำเนินชีวิต ค่านิยม ประเพณี ทัศนคติของบุคคล เพื่อให้เกิดความสมัครใจเข้าร่วมกิจกรรม (สุชาติ จักรพิสุทธิ์, 2547: 18-23)

2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เกี่ยวข้องเกี่ยวกับการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน ซึ่งองค์ประกอบสำคัญของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (สถาบันพระปกเกล้า, 2545: 11) ได้แก่

2.1 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร

2.2 เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน

2.3 อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่าง ๆ นั้นจะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

2.4 เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน

2.5 มีความยืดหยุ่นได้ คือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม

2.6 การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

การมีส่วนร่วมด้านการเมืองของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น

ตัวอย่าง จากการสำรวจของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) เปิดผลสำรวจการรับรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในวันที่ 28 พฤศจิกายน 2564 ในหัวข้อ “ถามใจคนท้องถิ่น ใช้สิทธิเลือกตั้ง อบต.” ถึงประเด็นท่านทราบว่าจะมีการเลือกตั้งวันไหน และท่านจะไปเลือกตั้งหรือไม่ ผลสำรวจพบว่า ร้อยละ 86 ที่ประชาชนส่วนใหญ่ให้ความสำคัญสนใจ และมีความตื่นตัวการมีส่วนร่วมด้านการเมืองค่อนข้างสูง โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในการปฏิรูปการเมืองที่กำลังเกิดขึ้นของภาคประชาชนที่ต้องการเห็นการเมืองและสังคมเกิดความเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ดีขึ้น เอื้อประโยชน์ต่อผู้ด้อยโอกาสมากขึ้น และสร้างสรรค์สังคมให้เกิดความเท่าเทียม สอดคล้องกับแนวคิดของวัชรวิชัย (2545: 44-100) ที่ได้แสดงทัศนะไว้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมือง คือ การที่ประชาชนเข้าร่วมดำเนินกิจกรรมทางการเมือง เพื่อที่จะมีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ หรือผู้นำรัฐบาล รวมทั้งกดดันให้รัฐบาลกระทำตามความประสงค์ของตนหรือกลุ่มของตน โดยที่การมีส่วนร่วมในทางการเมืองเป็นเครื่องชี้วัดพัฒนาการทางการเมืองในระดับ

ประชาธิปไตยของแต่ละประเทศ การมีส่วนร่วมในทางการเมืองก็ควรที่จะเป็นการมีส่วนร่วมในทางการเมืองตามที่กฎหมายกำหนด ดังนั้น ประเทศที่พัฒนาการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอยู่ในระดับที่ดีแล้ว ก็มักจะกำหนดให้ประชาชนในทุกระดับมีสิทธิส่วนร่วมในทางการเมืองตามกฎหมายที่มีผลในทางปฏิบัติ อย่างเป็นรูปธรรม ในทุกมิติของกระบวนการทางการเมือง

การตื่นตัวที่จะให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในทางการเมืองนั้นเริ่มมีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 แต่ในรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าวก็ได้บัญญัติไว้ชัดเจนถึงบทบาทของประชาชนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารประเทศดังจะเห็นตัวอย่างได้ในหมวดที่ 5 เรื่องแนวนโยบายพื้นฐานของรัฐนั้น ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้บัญญัติหลักเกณฑ์ไว้เป็นเพียงแนวทางปฏิบัติด้านต่างๆ ให้รัฐเท่านั้น มิได้บัญญัติไว้ชัดเจน

ต่อมา คือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 จึงได้พยายามที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในด้านต่าง ๆ มากขึ้น อาทิ ส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายและวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง การวางแผนพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งการจัดทำบริการสาธารณะส่งเสริมและสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐทุกระดับในรูปแบบองค์กรทางวิชาชีพหรือตามสาขาอาชีพที่หลากหลายหรือรูปแบบอื่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้มแข็งในทางการเมือง และจัดให้มีกฎหมายจัดตั้งกองทุนพัฒนาการเมืองภาคพลเมืองเพื่อช่วยเหลือการดำเนินกิจกรรมสาธารณะของชุมชน รวมทั้ง สนับสนุนการดำเนินการของกลุ่มประชาชนที่รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายทุกรูปแบบให้สามารถแสดงความคิดเห็นและเสนอความต้องการของชุมชนในพื้นที่ส่งเสริมและให้การศึกษแก่ประชาชนที่เกี่ยวกับการพัฒนาการเมืองและการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รวมทั้ง ส่งเสริมให้ประชาชนได้ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริตและเที่ยงธรรม (อนุรักษ์ นิยมเวช, 2554: 6-7)

จนมาถึงปัจจุบัน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 หมวด 6 แนวนโยบายแห่งรัฐ มาตรา 78 ได้กำหนดให้รัฐส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชน ดังนี้

1. มีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
2. มีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศด้านต่างๆ และการจัดบริการสาธารณะทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น
3. มีส่วนร่วมในการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ รวมทั้งการตัดสินใจทางการเมืองและการอื่นใดที่อาจมีผลกระทบต่อประชาชนและชุมชน

นอกจากนี้ มาตรา 133 (3) มาตรา 236 และมาตรา 256 (1) แห่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 ให้อำนาจแก่ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยตรง สามารถสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อเสนอกฎหมายตามหมวด 3 สิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทยหรือหมวด 5 หน้าที่รัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่า 20,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อร้องขอต่อประธานรัฐสภาพร้อมด้วยหลักฐานพอสมควรเพื่อกล่าวหาว่ากรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติผู้ใดมีพฤติการณ์ร้าย

ผิดปกติ ทุจริตต่อหน้าที่ หรือจงใจปฏิบัติหน้าที่หรือใช้อำนาจขัดต่อทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญหรือกฎหมาย หรือฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามมาตรฐานทางจริยธรรมอย่างร้ายแรง

ผู้มีสิทธิเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 50,000 คน มีสิทธิเข้าชื่อขอแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญตามกฎหมายว่าด้วยการเข้าชื่อเสนอกฎหมาย

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการเลือกตั้ง

การเลือกตั้งเป็นสิทธิและหน้าที่ของประชาชนชาวไทยทุกคนที่มีอายุครบ 18 ปีบริบูรณ์ เพื่อไปทำหน้าที่คัดเลือกตัวแทนของตนเข้าไปออกกฎหมายและเข้าไปบริหารประเทศ ดังนั้น ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และทำให้การเลือกตั้งสุจริตและเที่ยงธรรม ประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการเลือกตั้งได้ ดังนี้

1. สมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมือง
2. สอดส่องดูแลการเลือกตั้ง แจ้งเหตุหรือเบาะแสการทุจริตซื้อสิทธิขายเสียง
3. ใช้สิทธิเลือกตั้งโดยพร้อมเพรียง
4. ร่วมตรวจสอบการเลือกตั้งโดยเป็นสมาชิกหรืออาสาสมัครขององค์การเอกชนที่คณะกรรมการการเลือกตั้งรับรองให้ตรวจสอบการเลือกตั้ง
5. ร่วมเป็นเจ้าของหน้าที่จัดการเลือกตั้งในระดับต่างๆ เช่น กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง กรรมการนับคะแนน กรรมการการเลือกตั้งประจำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรรมการการเลือกตั้งประจำเขตเลือกตั้ง เป็นต้น

ที่สำคัญ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 3 ยังได้กล่าวไว้ว่า “อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรีและศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ” ซึ่งหมายความว่า ในทางการเมืองประชาชนมีอำนาจสูงสุด แต่การใช้อำนาจทางกฎหมายต้องใช้ผ่านสถาบันนิติบัญญัติ (รัฐสภา) คณะรัฐมนตรีและศาลที่พิพากษา อรรถคดีตามกฎหมายที่บัญญัติไว้แล้วในพระปรมาภิไธยของพระมหากษัตริย์ และตามขอบเขตที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เท่านั้น ดังนั้น องค์ประกอบของผู้ใช้อำนาจก็คือ ต้องมีสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันนิติบัญญัติ สถาบันบริหาร และสถาบันตุลาการ อย่างไรก็ตาม จะเห็นได้ว่าอำนาจอธิปไตยตามกฎหมายไม่ได้อยู่ที่รัฐสภาเท่านั้น แต่แยกกันอยู่ใน 3 สถาบันหลักดังกล่าว ซึ่งรัฐธรรมนูญไม่ได้ระบุว่าอำนาจใดใหญ่ที่สุดหรือสำคัญกว่ากัน การกำหนดให้แยกการใช้อำนาจอธิปไตยออกเป็น 3 ส่วน และให้มีองค์กร 3 ฝ่าย เป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนนี้ เป็นไปตามหลักการประชาธิปไตยที่ไม่ต้องการให้มีการรวมอำนาจ แต่ต้องการให้มีการถ่วงดุลอำนาจซึ่งกันและกัน

จึงกล่าวได้ว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน ตามการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงจะต้องเป็นการปกครองที่เป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ตลอดจนจนเป็นการบริหารราชการในการดำเนินชีวิตของคนในการอยู่ร่วมกันโดยสันติ ภายใต้ความเชื่อที่ว่า คนเราเกิดมาเท่าเทียมกัน คือ ได้รับการคุ้มครองจากรัฐตามกฎหมาย และโอกาสที่จะได้รับการบริการสาธารณะต่างๆ ในกฎหมายรัฐธรรมนูญ เพราะประชาธิปไตย คือ การที่รัฐบาลเป็นของประชาชน โดยประชาชน เพื่อประชาชน หรือ ประชาธิปไตยคือสังคมที่ประชาชนมีเสรีภาพ สมภาพ และภราดรภาพ เนื่องด้วย “ประชาธิปไตย” มาจากคำว่า “ประชา” และ “อธิปไตย” เมื่อรวมกันแล้ว หมายถึง อำนาจของประชาชน นั่นคือประชาชนเป็นอำนาจของคนหมู่มาก (สุรพล ศรีวิทยา, 2557)

การมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น

การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารงานในการปกครองส่วนท้องถิ่น คณะผู้จัดทำได้นำทฤษฎีการมีส่วนร่วมของโคเฮนและอัฟฮอฟ (Cohen, J. M. and Uphoff, N.T., 1981) มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ข้อมูลการมีส่วนร่วมด้านการบริหารงานของประชาชน ที่จะนำมาอธิบายในลักษณะของการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า การสร้างโอกาสให้สมาชิกของชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมช่วยเหลือและเข้ามามีอิทธิพลต่อกระบวนการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา รวมถึงได้รับผลประโยชน์จากการพัฒนานั้นอย่างเสมอภาค ในการตัดสินใจว่าควรทำอะไรและทำอย่างไร การมีส่วนร่วมในการพัฒนานั้น ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ได้แก่ ริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ ซึ่งในทุกกระบวนการของการพัฒนา การมีส่วนร่วมของประชาชนกับการบริหารงานในประเด็นการตัดสินใจ ในการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ให้ข้อมูล ทั้งด้านปัญหาและความต้องการที่ประชาชนต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบลเข้าไปช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในทุกด้าน

2. การมีส่วนร่วมในการลงมือปฏิบัติ (Implementation) ในการปกครองส่วนท้องถิ่นได้มีการสนับสนุนด้านทรัพยากร การบริหารจัดการ และการประสานขอความช่วยเหลือ โดยจะให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม โดยใช้หลักบวร คือ บ้าน วัด โรงเรียน ในการขับเคลื่อนชุมชน ที่สำคัญ คือ การส่งเสริม สนับสนุนบทบาทผู้นำท้องถิ่น ท้องถิ่น ในฐานะผู้ประสานงานหลักระหว่างชุมชนกับองค์การบริหารส่วนตำบล ได้นำนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมต่างๆ ที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนทุกคนให้อยู่ดี กินดี มีความสุขอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน

3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์ (Benefits) ไม่ว่าจะเป็นผลประโยชน์ทางด้านวัตถุ ผลประโยชน์ทางสังคม หรือผลประโยชน์ส่วนบุคคล ในการปกครองส่วนท้องถิ่นจะให้ความสำคัญในทุกด้าน อาทิ ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้านการจัดระเบียบชุมชน สังคม และการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการพัฒนาการเมืองและการบริหาร ด้านการส่งเสริมการศึกษา ด้านการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย ซึ่งทุกด้านจะต้องขับเคลื่อนอย่างมีประสิทธิภาพ ประชาชนทุกฝ่ายจะร่วมรับรู้ รับทราบ ผ่านทุกช่องทางเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนส่วนรวมเป็นสำคัญ

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) เกี่ยวกับการควบคุมและการตรวจสอบการดำเนินการทั้งหมด และแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วม ทุกนโยบาย แผนงาน โครงการ กิจกรรมต่างๆ ในการปกครองส่วนท้องถิ่นจะเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคน ทุกฝ่าย ทุกระดับ ได้ร่วมประเมินผลผ่านทั้งการรวบรวมข้อมูลที่เป็นแบบสอบถาม ออนไลน์ หรือการสัมภาษณ์ การประชาคม เพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างโปร่งใส เที่ยงธรรม เสมอภาค และมุ่งแก้ไขปัญหา ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของประชาชนให้มากที่สุด

บทสรุป (Conclusion)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองส่วนท้องถิ่น ในฐานะที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศ ซึ่งนับว่าเป็นองค์กรที่เล็กที่สุด และใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด หากวันนี้ความเสียสละของประชาชนตระหนักไปที่ส่วนรวม จะถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นและหัวใจที่สำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของระบอบประชาธิปไตย เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมตัดสินใจต่อ

การเมืองการปกครองของประเทศและที่สำคัญ การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนนั้นเป็นการตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐและควบคุมการทำงานของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร และเจ้าหน้าที่ภาครัฐได้เป็นอย่างดีการปกครองท้องถิ่นถือว่าเป็นพื้นฐานของประชาธิปไตยระดับชาติเพราะการพัฒนาการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตยระดับชาติจะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นจะต้องอาศัยพัฒนาการของการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่นก่อน เปรียบเสมือนการตอกเสาเข็มที่เป็นฐานรากให้มั่นคง ผ่านการสร้าง ความเข้าใจและการยอมรับจากประชาชนว่าการปกครองท้องถิ่นเป็นสิ่งจำเป็นและมีประโยชน์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน นอกจากนี้ การปกครองท้องถิ่นยังเปรียบเสมือนสถาบันฝึกอบรมประชาชนให้เข้าใจ กระบวนการและกลไกทางการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย เพราะช่วยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และเข้าใจในระบบการเมืองมากยิ่งขึ้น ดังนั้น หากประชาชนไม่เห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นอย่างเหมาะสมและจริงจังแล้ว คงหวังจะเห็นการพัฒนาการเมืองการปกครองในระดับชาติได้ยาก เพราะทุกๆ การพัฒนา หากทุกคน ทุกฝ่ายตระหนักถึงคุณค่าของเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน จิตวิญญาณของความเสียสละที่จะทำเพื่อส่วนรวมก็จะเกิดขึ้นอย่างแท้จริง

องค์ความรู้ที่ได้รับ (Knowledge)

การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชน ทั้งด้านการเมือง และด้านการบริหารงาน ถือเป็นส่วนสำคัญที่สะท้อนให้เราเห็นชัดเจนว่า การปกครองท้องถิ่น คือ รากฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย (Basic Democracy) เพราะการปกครองท้องถิ่นจะเป็นสถาบันฝึกสอนการเมืองการปกครองให้แก่ประชาชน ให้ประชาชนรู้สึกรู้สีกว่าตนมีความเกี่ยวข้องกับส่วนได้ส่วนเสียในการปกครอง การบริหารท้องถิ่น เกิดความรับผิดชอบ และห่วงแหนต่อประโยชน์อันพึงมีต่อท้องถิ่นที่ตนอยู่อาศัย อันจะนำมาซึ่งความศรัทธาเลื่อมใสในระบอบการปกครองประชาธิปไตยในที่สุด โดยเฉพาะความสอดคล้องกับแนวความคิดในการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่มุ่งสู่การพึ่งตนเอง ยึดหลักการกระจายอำนาจ ทำให้เกิดการพัฒนารวมทั้งท้องถิ่นอย่างแท้จริงในทุกมิติ ทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม เพราะการดำเนินงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่นที่ผ่านมายังมีอุปสรรคสำคัญประการหนึ่ง คือ การมีส่วนร่วมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างเต็มที่ ซึ่งการพัฒนาท้องถิ่นที่สัมฤทธิ์ผลนั้น จะต้องมาจากการริเริ่มช่วยเหลือตนเองของท้องถิ่น ทำให้เกิดความร่วมมือร่วมแรงกัน โดยอาศัยโครงสร้างความเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ที่จะต้องเริ่มตั้งแต่การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งด้านการเมือง และด้านการบริหารงานเป็นสำคัญ

เอกสารอ้างอิง (References)

- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2539). **การปกครองท้องถิ่นไทย**. กรุงเทพฯ : บริษัทพินเนตพรินท์ติ้งเซ็นเตอร์ จำกัด.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2551). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. รายงานการวิจัย**. นนทบุรี : มูลนิธิเอเชีย สถาบันพระปกเกล้า.
- ธีระพล อรุณะภักดิ์. (2542). **ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีพ.ศ. 2542**. กรุงเทพฯ : วิญญูชน.
- ประยูร กาญจนดุล. (2538). **คำบรรยายกฎหมายปกครอง**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพุทธศักราช 2542. (2542, 17 พฤศจิกายน) **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่มที่ 116 ตอนที่ 114 ก.

- เมธี จันท์จารุภรณ์ และสุธิดา รัตนวาณิชพันธ์. (2541). **วิทยากรชุมชน : การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การเรียนรู้ระหว่างประชาชน**. นครสวรรค์: สุขุมและบุตร.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2544). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจของชุมชน**. นนทบุรี: สถาบันพระปกเกล้า.
- วีชรา ไชยสาร. (2545). “การมีส่วนร่วมในทางการเมืองกับการเมืองภาคประชาชน”. **รัฐสภาสาร**. 53(5): 44-100.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2545). **แนวทางการเสริมสร้างประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ปัญหา อุปสรรค และทางออก**. นนทบุรี: ธรรมดาเพรส.
- สิริชัย ตุลยสุข. (2564). “การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประชาชนในเขตเทศบาลนครนนทบุรี จังหวัดนนทบุรี”. **วารสารเกษมบัณฑิต**. 22(1) (มกราคม – มิถุนายน 2564): 77.
- สุชาดา จักรพิสุทธิ์. (2547). “การศึกษาทางเลือกของชุมชน”. **วารสารศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 27(4): 18-23.
- สุรพล ศรีวิทยา. (2557). การปฏิบัติหน้าที่ขององค์กรภาครัฐตามหลักนิติธรรมภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพฯ : สำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2565, 22 กรกฎาคม). “ผลสำรวจการรับรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในหัวข้อ “ถามใจคนท้องถิ่น ใช้สิทธิเลือกตั้ง อบต.” (28 พฤศจิกายน 2564)”. **มติชนออนไลน์**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.matichon.co.th/article/news>.
- อคิน รพีพัฒน์. (2527). **การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชุมชนในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษานโยบายสาธารณสุข มหาวิทยาลัยมหิดล.
- อนุรักษ์ นิยมเวช. (2554). **การพัฒนาการเมืองและการมีส่วนร่วมของประชาชน**. กรุงเทพฯ : สำนักการพิมพ์สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์ และวลัยพร รัตนเศรษฐ. (2557). **รัฐประศาสนศาสตร์พลเมือง**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- อรทัย ก๊กผล. (2552). **คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น**. กรุงเทพฯ : ส เจริญการพิมพ์.
- Cohen, J. M. and Uphoff, N.T. (1981). **Rural Development Participation: Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation**. Rural Development Committee Center for International Studies. New York: Cornell University.
- Erwin, W. (1976). **Participation management: Concept theory and implementation**. Atlanta, GA: Georgia State University.